

A légyinvázió

Az ajtófélfá mozogni kezdett, aztán fényesen vibrálni, végül külső felszíne sötét felhőként fölrepült, gomolyogva elillant. Maradt a lekopott barnaságú matt faanyag, amely néhány pillanat múlva ismét magához vonzotta a légsereget. A lány megbabonázva nézte: micsoda hadrend és tömörülés; vajon megvan minden légynek a maga helye, és ugyanoda száll vissza, mint a katonák a sorakozókor? Messziről nézve a katonák is megkülönböztethetetlenek az egyforma ruhájukban. Egyáltalán: meddig terjed egy légykompania felségterülete? Konyháig, ajtóig, ajtófélfáig? Minden konyhának, ajtófélfának megvan a maga külön serege, vagy szabadon keverednek az udvar lazán határolt légtérben? Először a hátsó udvari disznóólban találtak magyarázatot a légyinvázióra, de aztán híre ment, hogy legyektől fekete az egész város: minden ajtó és minden ajtófélfá, helyenként a konyhaasztalok és a tűzhelyek mögötti falvédők is. A tág utcán járva-elve ez nem is volt hihető: a legyek a körülhatárolt terek meghittségét, otthonosságát kedvelték. Az emberek egymáshoz látogatva ámulva mondták, hogy nahát, itt még több légy van, mint nálunk, ami csak gerjesztette a világ végei idegességét.

Maguknál is annyi van? Kérdezte Bachmann néni, aki az udvar szaletli alatti szobájában lakott Szeges bácsival. Bachmann néni özvegyasszony volt, valamikor valahol volt neki egy Bachmann nevű férje, aki valamikor valahol meghalt, de a nevét Bachmann néni hagyta, s így Bachmann néniként élt együtt Szeges bácsival a szaletliből nyíló egyszobában, ahol a tűzhelyüknek sütője sem volt, Bachmann néni a sütni valóival mindig bekéredzkedett valamelyik szomszédhoz. A lány is azt gondolta, hogy Bachmann néni sütni sem tud, tehát nagy-nagy hűjával van a teljes életnek.

A legyek is mintha az udvar körülhatároltságában mozogtak, érintkeztek volna, mint az udvarlakók. Bachmann néni, Szeges bácsi, a lány és lánytestvérei meg a szüleik, a nyugatról hazatért századosék a két gyerekükkel, a századosgyerekek nagymamája, aki ezt az udvart megalapította: erős munkával körbeépítette, toldalékokkal bővítette, a teraszos kert alá pincét fúratott, lajta mészkövel kiboltíveztette, felszerelte hordóval, szőlőpréssel, lopótökökkel. So stark arbeit, ismételte téli estéken a szomszédék tűzhelye mellett ülve. A századosgyerekek nagymamájának udvartartása volt: hol ez segített neki, hol az, hol ide kopogott be egy kis kályha melletti üldögélésre, hol oda, Mikuláskor mikuláshangon kiabálva zsáknyi diót zúdított be a nyitott konyhaajtón, s amikor a háború vége előtt a százados a családjával nyugatra ment, olthatatlan vágyat érzett a két unokája után. A hazatérésükben nem sok köszönet volt: ziláltan, éhesen, agresszíven jöttek haza. A két unoka a napját a nagymamájuk konyhájában töltötte, a fiúgyerek időnként eljárta a kint tanult német táncot, *tanz ma rund ej tíren, fotografia*, énekelte hozzá katonásan, de közben az ablak felé figyelt, hogy mikor megy arra egy-egy szomszéd lány a hátsó udvari budira vagy a sufniába, akkor az ajtót feltépve kirohant, és a lányok copfjára a két kezével rálógott, lábát is felhúzva rácsimpaszkodott. A nagymamájának ez is kedvesen pajkosnak tűnt, mint a német tánc. Az udvarban támadások, önvédelmek, rajtaütések, kicselezések rafinált menetei kezdtek kialakulni.

A századost a háború alatti kegyetlenségeiért felelősségre vonták: utca hosszat mesélték azt a szörnyűséget, hogy a ruszin fogvatartottakat a dolgukra sem engedte ki, egymás markába végezték szükségüket, hogy aztán az ablakon kidobhassák. A budira futó lányok skalpját tépő gyerek és a százados apa rémtettei összecsengtek, egy töről fakadtak, egyazon zsigeri megszégyenülés jegyében. Egyszer az egyik lány a sürgősségtől és az éles fájdalomtól bepisilt.

A századosnak sok mindent felrótak az ilyen-olyan bizottságok, s amint beszéltek, nem alaptalanul. Akkor kezdte verni a fiát napi rendszerességgel és módszeresen: fogd a kádat! Hangzott az utasítás, s ez hallatszott még a hátsó szaletliben is, aztán a szíjcsattanások végtelen sora és a gyereküvöltés még az udvar zárt terén is túlszállhatott. Ő nem, a verés nem a többi gyerekkel való kegyetlenkedésekért járt, éppen megfordítva. Úgy tűnt, hogy a verések adják a fiúnak a naponta gyarapodó készletet dühből, alatomosságból, bántási örömből.

A századosék nyugatról hazatérése zűrös volt, kiszámíthatatlan következményekkel járó: pénznélküliség, megalázottság s féltve ápolgatott, jól gondozott úri allűrök is, melyek a múlt felé kapaszkodtak, de csak úgy, mint bizonyos szobanövények légyökei. A karácsony esti vacsorához a hátsó lakásban lakó udvaralapító nagymama vette nekik az élő halat, és várta, egyre várta, hogy a halvacsora elkészüljön, s őerte hátraüzenjenek. Lassan világosodott meg előtte, hogy nem a halpucolás és főzés tart a szentestéből kinyló hosszúságig. A százados és családja az ünnepi asztalnál rühellte az „árbeites” nagymamát.

Az udvar légterében minden hang, mozdulat, tekintet, titokban gondolt gondolat kevergett egy darabig, mint a felbolydult legyek, aztán minden visszatalált a maga ajtófélfájához, konyhaasztalához, tűzhelyi falvédőjéhez, leült, elhelyezkedett; minden zug őrizte a maga nézetét, a maga kompozícióját, a maga olvasatát. Maga „keletes”, kiabálta egyszer Szeges bácsi részegen a századosnak, és az ajtófélfák mögül lesték, hogy ki fog ezen most nevetni, de senki más nem nevetett, csak a megtépett copfú lányok, ugyanazok, akik a szereplőket is, a nézőket is alakították. Sok színterű, rejtett díszletezésű volt az udvar: a belső terekre csak jelzésszerűen utaltak stilizált formák: Szeges bácsi, Bachmann néni mellékhelyiséghez illő keskeny ablaka, az udvaralapító öregasszony ablakán a fehérre meszelt vaskos rácsok, a lánytestvérek fél méter széles küszöbje, amin hosszasan lehetett üldögelni a felhúzott lábakkal befelé kutyorodva.

A századosék lakrésze úri fertály volt linóleumos előszobával, ez épült meg az épületkaréjából legkésőbb, ebbe házasodott be a százados, ide költözött be zsinóros házikabátjával, a polcot éppen kitöltő aranybetűs könyvsorozatával. A háború vége óta mindez megkopott, mert az öregasszony a lánya és veje lakását – amíg azok a messzi és elgondolhatatlan nyugaton tartózkodtak – kibombázottaknak ideiglenesen átadta; sokan nyüzsgöttek az úrinak szánt lakásban, a fürdőszobában kukoricát raktároztak, amitől az egész házat ellepték az egerek. Az udvaralapító mindig sokaságot akart maga köré, mint a várkapitányok, így érezte magát biztonságban.

Az egész élet megkopott, zűrös és szegény lett, de a századosné mindig talált valami patinázni valót: történeteket mesélt a lánykoráról, amikor még volt olyan, hogy BIK-pálya és torna klub, és bálók a városházán, és főzés közben egyszer csak otthagynya csapot s papot, kiment az ajtó elé, és hangosan mesélte a küszöbön ülő vagy olvasó lányoknak, hogy az utcán tegnap megállította egy régi hódolója, és neki le kellett venni a kalapját,

hogy a férfi lássa a változatlanul szép szőke haját. Ezt a századosné elmondta, és ment vissza keverni a káposztát a káposztás tésztahoz. A káposztaillat megülte az udvart, a körülbástyázottságban estig is ott maradt, és őrizte a légből foglalt zárványt: a századosné leemeli a kalapját, és mutatja hamvasszőke beondolált haját. A lányok mindig kéznél voltak, vagy az egyik, vagy a másik, mint akiknek bérletük van az udvari játékszínbe, mindent láttak és hallottak, s olykor a színpalak mögött meg is beszéltek, mint a „vesék buzgó kútforrásai”-t, amin a századosné megütközve méltatlankodott: miket nem mondanak még ebben a rádióban, amikor úgyszólván tele a világ csúfságokkal, takarni valókkal. Az a sok madonnakép is ízléstelen a sok fedetlen kebellel, őneki ezek láttán is mindig ellenérzése támad.

A legyek ilyenkor mindig felbolydultak, mintha a hangokra is érzékenyekké váltak volna; talán a túlszaporodás egyben finom szervi módosulást is jelent, de lehet, hogy az udvar légterében különböző légáramok, huzatok is érvényesültek: nyitódott-csukódott egy konyhaajtó, s a léghuzatban máris zizzentek a légcsapok, rezegni kezdett a századosné virágos selyemkombinéjának alja, mert a nagy melegben a századosné kombinéjára vetkőzött, s arra kötötte föl a nagy kötényt, jött és ment a hátsó konyha és a lakás között, ingázott Bachmann néni és Szegő bácsi ablaka előtt, a keskeny ablakszem volt a Szegő bácsi kilátója: beélesített obszervatóriumi bolygófigyelő.

Egyik nap, amikor Szegő bácsi éppen elment, Bachmann néni az udvarban bejelentést tett, hogy ő máról Szegő néni, mert délelőtt összeházasodtak, és ez tényleg újdonság volt, figyelemre méltó esemény. Az új nevet az udvarlakók még sokáig eltévesztették, de ebben szándékosság sohasem volt, Bachmann néni sem haragudott érte. Az esküvő napjának délutánján Szegő bácsi egy óriás görögdinnyét hozott a hóna alatt, azzal vonult hátra az udvart átlósan átszelve. Szegő bácsi az udvaron mindig úgy ment át, hogy a beszívott levegőt a száján engedte ki valami lágy buffanással, s ez olyan volt, mint egy sajátos szertartás: lépés a lábbal, légzés az orral, buffantás a száj résén át kieresztett levegővel. A küszöbön olvasó lányok ilyenkor felnéztek, s figyelemmel kísérték a mozzanatok összehangoltságát. Ebben a lépkedésben, dinnyevivésben most volt valami ünnepélyes. Vagy csak az udvarlakók látták bele a hagyományok miatt?

Néhány nappal az esküvő után Szegő bácsi Bachmann nénit ismét megverte, most már Szegő néniként; ugyanúgy szállt a sikoltás, ugyanúgy repültek, törtek a bútorok, Szegő bácsinak mindig bivalyerőt adott a rum, ez volt az ötkupicás csodaszer, mint egy népmesében: a harmadik kupicánál üvöltve mondta Bachmann néninek, hogy „öreganyám”, ilyenkor kellett volna Bachmann néninek szelíden mondani: szerencse, hogy öreganyámnak szólítottál, de Bachmann néni ennél gyávább volt, és műveletlenebb is, hagyta, hogy a végzet beteljesedjék: hagyta, hogy Szegő bácsiban felhorgadjon a vastag nyakú bika, amely magasról tett a Szegő bácsi tüdőinfekciójára, a szentesi tüdőszanatóriumra, ahová Bachmann néni levele annak idején sohasem érkezett meg, mert a címet Szentes helyett Hentesnek olvasták, s a levél bejárta az ország minden tüdőszanatóriumát, s mindenhol Szegő Zsigmond hentest keresték, aki ilyen formában sohasem létezett, s nem is csoda, hogy Szegő bácsiban már akkor készülődött egy nagy verés. Mert hiába várta a választ a hosszú levelére, amelyben mindenről beszámolt: megírta, hogy „üng és gacsa” van, nem kell küldeni. Akkor újságolta Bachmann néni az udvarlakóknak, hogy a szentesi szanatóriumban a betegek kacsát is kapnak. Szanatórium, üng, gacsa, hentes, sipákoló öregasszony, obszervatórium-ablak, öregasszony isiásza, karosszék, hím-

zett párna, sütő nélküli tepsi, lyukas lábos, minden repült, reccsent, hasadt a száletli földjén és oszlopain.

Néhány nap múltán, amikor a bikanyakú szörnyeteg a belsejében egészen meghunyászkodott, Szegő bácsi festékeket hozott, többfélét, az egyszobát kíméletesen kirámolta, és hozzákezdett a lakásfestéshez, mely úgy bontakozott ki, mint egy műalkotás: Szegő bácsi papírsablonokat is készített levél- és virágmintákhoz, több edényben álltak a kikevert színek, s Szegő bácsi sámlira, székre állva, sámliról, székről leszállva váltogatva a színes ecseteket, cserélgette a sorszámmal ellátott sablonokat.

Az udvarban az alkotás és a szépség légköre honolt: Szegő bácsi fali virágai nedvesen ragyogtak, mint egy eső utáni kertben, s ebbe a csöndes idillbe tárta ki a századosné a linóleumos előszobájuk nagy ajtaját, szállt ki a felerősített rádió bűgő hangja, hallgassák, milyen szép ez az ének, mondta a századosné. Aha, ez a Lantos Olivér, mondták a küszöbön ülő lányok, s a díszletek mögöttiségben is hallhatta mindenki, hogy „a haja szőke volt, mint színarany kalász, az ajka olyan édes volt, mint cukros ananász, a szeme tengerzöld kék alapon, viharban pont ilyen a Balaton...” S mindenki tudta, hogy a századosné a Lantos Olivért most magának énekelgeti, a dalt magára vonatkoztatja, hiszen a kalapját is neki kellett levennie, hogy a szőkeségét lássák. Ez itt a szőkeség, az édes ajak, a tengerzöld szemek, egyáltalán a szépség apoteózisa, s aki nem látta, az is tudta, hogy a századosné áll az ajtajuk előtt a bűgő hang áramában, a vászonkötény alatt a selyemkombinéját rezegteti a lantosolivéres megadecibel.

A legyek a megadecibeltől egyszerre felbolydultak, felhőkben gomolyogtak, majd követhetetlenül szétspricceltek. Nem lehetett tudni, hogy a hang elültével ugyanoda szállnak-e vissza.

Másnap derült ki, hogy Szegő bácsi festett virágai a rájuk szálló legyeket nem eresztették, az enyves festékbe ragadt lábukon zizegtek vérszegényen. Az udvar légtérében fölsejlt ananász, cukros ananász, ajak-ananász, ajakédes cukorananász amorfán forgott a beragadt fényes legyek ezreivel. ◀

DALOS MARGIT (1938) Sopronban él. 1985 óta jelennek meg írásai. Két novellás kötete és egy regénye jelent meg eddig.